

прилучається до рідної мови. Пестушки, якими супроводять перші рухи дитини. Їх можна розучувати з дітьми під час різних режимних процесів у сучасних дошкільних навчальних закладах.

Висновки. Отже, народні педагогічні засоби, спрямовані на виховання дітей дошкільного віку є багатофункціональні й високоемоційні, оскільки задовольняють їхню допитливість, невтомне прагнення до руху, творчого мислення, в них втілена народна мудрість і мораль, тому виховний потенціал народної педагогіки в процесі національного виховання дітей дошкільного віку важко переоцінити, адже засоби її є доступними та ефективними.

Список використаних джерел:

1. Богуш А. М., Лисенко Н. В. *Українське народознавство в дошкільному закладі: Практикум: Навч. посіб.* / Богуш А. М., Лисенко Н. В. – К., «Вища школа», 2003. – 206 с.
2. Ващенко Г. *Виховний ідеал: Підручник для педагогів, вихованців, молоді і батьків.* / Ващенко Г. – Полтава: Полтавський вісник, 1994. – 192 с.
3. *Видатний український педагог К.Д. Ушинський* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://istorpedagoglpk.blogspot.ru/2014/12/7.html?m=1>.
4. *Концепція національного виховання Софії Русової* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://studfiles.net/preview/5110606/page:2/>. – Назва з екрану.
5. *Педагогічні аспекти народної педагогіки В.О. Сухомлинського* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ipedahohika.com/lirefs-1000-1.html>.
6. *Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка* / Поніманська Т.І. – К., 2004. Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка. – 2002. – 159 с.
7. *Стельмахович М. Г. Українська народна педагогіка* / М. Г. Стельмахович. – К.: ІЗМН, 1997. – 232 с.

Гришко О.І.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

ОСОБЛИВОСТІ ТА ШЛЯХИ ЗАСВОЄННЯ ДИТИНОЮ МАТЕМАТИКИ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

У статті розкривається значення математичної грамотності як елемента культури сучасної людини. Характеризуються особливості та шляхи засвоєння дитиною математики в дошкільному віці. Пропонуються сучасні технології формування логіко-математичного мислення дитини.

Математична грамотність – важливий елемент культури сучасної людини. Доведено, що цілеспрямоване навчання дітей математиці має починатися якомога раніше.

У сучасному суспільстві поняття «математична грамотність» трактується не лише як набуття азів математичних знань, а як змістове наповнення, переважно дієвими математичними знаннями, уміннями, здатністю їх використовувати з метою задоволення зростаючих потреб

мислячих, креативних і зацікавлених у зростанні якості життя громадян ХХІ сторіччя.

Використання терміну «математична грамотність» дає змогу перенести наголос з оволодіння відповідними знаннями та уміннями, що визначаються програмами загальноосвітніх шкіл, до його результатів у прагматичному розумінні, тобто до здатності учнів використовувати математичні знання в різноманітних ситуаціях, наближених до реалій життя. Крім того, у майбутньому – це потреба в технологічній, інформаційній грамотності тощо, розвиток якої значною мірою обумовлений саме рівнем практичної математичної підготовки членів суспільства. Останнє є нагальною проблемою сучасності [3, с. 89].

Науковці все частіше наголошують на нових навчаючих стратегіях, мета яких: навчити дітей цінувати математику як науку і навчальний предмет; виховати в них впевненість у власних математичних силах; сформувати вміння розв'язувати математичні задачі і проблеми; розвинути комунікативні математичні вміння; навчити дітей розмірковувати [4].

Однак, потрібно мати на увазі, що успішне вирішення проблем, пов'язаних з освітою, у будь-якій країні не може бути спонтанним, а потребує, як засвідчує практика, системних перетворень на рівні держави. А розпочинати ці перетворення необхідно з дошкільної ланки математичної освіти. Далі зупинимося на характерних особливостях засвоєння дитиною математики у дошкільному віці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти формування у дітей елементарних математичних уявлень висвітлені в працях Н. Баглаєвої, Ф. Блехер, Л. Глаголевої, В. Кемниць, З. Лебедевої, Т. Степанової, К. Щербакової та інших науковців.

Ціла низка вітчизняних та зарубіжних дослідників працювали над проблемою формування логіко-математичного мислення дошкільників. Так, безпосередньо відношення до проблеми формування логіко-математичного мислення мають роботи М. Богдановича, Б. Друзя, Н. Істоміної, О. Маланюк, З. Михайлової, М. Моро, Т. Нікольської, А. Столяра та інших фахівців.

Методистами були проведені ґрунтовні дослідження з проблем математичного розвитку дошкільників, в яких увага акцентувалася на формуванні у дітей математичних знань про кількісні відношення, форму, величину предметів, орієнтування в просторі і часі (Р. Березіна, Л. Гайдаржийська, В. Колечко, З. Лебедева, Г. Леушина, К. Назаренко, Т. Степанова, А. Столяр, К. Щербакова та ін.), проблем розвитку пізнавальних інтересів та активності (О. Брежнєва, Л. Лохвицька та ін.), самостійності, оцінно-контрольних дій (О. Анищенко, О. Фунтікова та ін.), комплексного підходу до математичного розвитку дошкільників (Н. Баглаєва), формування елементарної математичної компетентності у дітей старшого дошкільного віку (Л. Зайцева).

Але проаналізувавши праці відомих методистів, було визначено, що проблема виявлення особливостей та з'ясування деяких шляхів засвоєння дитиною математики в дошкільному віці не знайшла всебічного висвітлення, що й стало метою нашого дослідження.

Зупинимося на характерних особливостях засвоєння дитиною математики у дошкільному віці. Засвоєння дитиною елементарних математичних уявлень відбувається в певному соціальному середовищі під впливом різних чинників. Ці чинники можна умовно розділити на три великі групи: мікро-, мезо-, макрочинники.

Мікросередовищем для розвитку дитини, у тому числі і її елементарних математичних уявлень, являється передусім сім'я. Саме у сім'ї вона набуває свого першого життєвого досвіду. Механізм соціалізації, яким володіє сім'я, об'єктивно закладений в самій її структурі, в її виховуючій функції. Природне засвоєння дитиною соціального досвіду відбувається в процесі наслідування близьких, «особистісно-значущих» для малюка дорослих. Сім'я задовольняє потреби дитини в емоційній захищеності, довірі і первинній інформації, в якій велике місце займає інформація математичного характеру (просторово-часове орієнтування, уявлення про форму, величину, кількість тощо). Розширення і збагачення первинного математичного досвіду дітей відбувається в процесі їх спілкування з однолітками, з іншими дітьми, при відвідуванні дошкільної установи, школи. Завдяки мікросередовищу дитина отримує перші математичні уявлення, знання, набуває першого практичного математичного досвіду.

До мезофакторів відносяться етнокультурні умови. Люди, що живуть в одній етнокulturі, як правило, володіють однією і тією ж мовою. Таким чином, разом із загальнолюдськими етнос має свої специфічні риси, які і утворюють його національний характер, менталітет.

На характер соціального досвіду дитини, у тому числі математичного, роблять вплив клімат, географічне розташування поселення тощо. Мезофактори, так само як і мікрочинники, мають свої механізми соціалізації. Дитина привласнює саме той етнічний досвід, який був в її житті першим. Для неї це першоджерело соціалізації особистості. Передусім, це передача етнокulturи, закладеної в соціальному досвіді батьків і близьких дитині людей, які самі є продуктом цієї культури і її носіями. Етнокultura впливає на дитину і опосередковано, через соціальне оточення. Мезофактори здійснюють найбільший вплив на формування просторово-часових знань, що становлять основу математичних уявлень.

До макрочинників відносять космос, планету, суспільство і державу. Вони визначають все те, що відображає схожість людей як з точки зору біологічної будови, так і з позицій загальнолюдських

цінностей, розвитку культури, науки та інше. У вирішенні виховних і освітніх завдань ці чинники створюють об'єктивну передумову для формування планетарного мислення і толерантності до інших людей. Для розвитку математичних уявлень важливі чинники, пов'язані з уявленнями про соціальні події, які співвідносяться з календарем, дають уявлення про час і простір, показують дітям загальні основи усіх наук, у тому числі і математики [9].

Математичні знання виконують різні функції в математичному досвіді дітей, вони співпадають з функціями соціалізації дитини [2, с. 12]. В якості основної можна виділити інформаційну функцію (математичні знання несуть в собі інформацію про різні кількісні, часові, просторові, геометричні і величинні відношення). Значення цієї функції величезне. Вона полягає в тому, що дитина починає орієнтуватися у навколишньому світі. Інформативність об'єктивно належить знанню, тобто будь-яке знання інформативне. Проте в суб'єктивному сенсі для кожної окремої дитини поняття інформативності неоднозначне. Це залежить від рівня сформованості у неї тих або інших математичних уявлень, від рівня розвитку пізнавальних інтересів, що обумовлюють відкритість до інформації.

Наступною за значимістю можна назвати емоціогенну функцію, яка проявляється в інтересі до об'єкту, що вивчається, емоційному підйомі під час діяльності з ним. У процесі формування елементарних математичних уявлень необхідно не просто передавати дитині інформацію математичного характеру, але і представляти її в такій формі, з такою емоційною забарвленістю, які сприяли б найбільш швидкому і повному засвоєнню матеріалу, наприклад в ігровій діяльності.

Регуляторна функція знань тісно пов'язана з інформативною і емоціогенною. Вона як би проектує знання на конкретну діяльність.

Взаємозв'язок усіх названих функцій в процесі математичного розвитку – необхідна умова, що визначає цілісність, науковість, системність формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку.

У існуючих нині програмах дошкільної освіти рекомендується знайомити дітей з різними математичними поняттями: «величина», «число», «геометрична фігура», «форма», «простір», «час» тощо [1, с. 15]. Математичні поняття мають ряд особливостей. Головна з них полягає в тому, що математичні об'єкти, що означені поняттям, в реальності не існують. Математичні об'єкти, як зазначає дослідниця Л. Стойлова, створені розумом людини. «Це ідеальні об'єкти, що відображають реальні предмети або явища». При вивченні математичних понять потрібна висока доля абстрагування від дійсності, результатом якої є математичні поняття «число», «величина»,

«геометрична фігура» тощо. Так, в процесі вивчення просторових форм і кількісних відношень матеріального світу математика не лише використовує різні прийоми абстрагування, але й сама стимулює її розвиток, внаслідок чого абстрагування виступає як багатоетапний процес, тобто одні поняття, що вивчаються, викликають появу інших, які також необхідно вивчити [7].

Поняття, які вивчаються в початковому курсі математики, зазвичай класифікують у вигляді чотирьох груп. До першої групи входять поняття, пов'язані з числами і операціями над ними: «число», «додавання», «доданок», «більше» тощо. Другу групу складають поняття алгебри: «вираз», «рівність», «рівняння» тощо. Третю групу утворюють геометричні поняття: «пряма», «відрізок», «трикутник» тощо. У четверту групу об'єднані поняття, пов'язані з величинами і їх вимірюванням.

Говорячи про сучасне навчання дитини дошкільного віку математиці, треба відмітити, що мета сучасного навчання – це насамперед можливість набувати знання, застосовувати їх у житті. Вихователь уже в дошкільному навчальному закладі має розповідати про засоби та способи пізнання світу, формувати у дошкільників логічне мислення.

У зв'язку із переходом на особистісно-зорієнтовану модель навчання і виховання дітей дошкільного віку сучасні дошкільні навчальні заклади працюють за різноманітними програмами, спрямованими на розвиток інтелектуальних умінь дошкільника. Основна мета – навчити дитину самостійно пізнавати світ. В основі пізнання лежать логічні прийоми: аналіз, синтез, класифікація, серіація, порівняння та ін.

Досвід навчання свідчить, що розвиток логічного мислення у дошкільників головним чином відповідає вивченню початкової математики.

Під поняттям логіко-математичного розвитку дитини дошкільного віку розуміють зміни в пізнавальній діяльності дитини, що відбуваються внаслідок розвитку математичних умінь і пов'язаних з ними логічних операцій.

Розглянемо деякі сучасні погляди на шляхи введення дитини у світ сучасної математики.

Методист А. Столяр у навчальному посібнику «Формування елементарних математичних уявлень у дошкільників» пропонує розглядати підготовку дітей до навчання у школі як дві тісно переплетені лінії: логічна підготовка, тобто підготовка мислення дитини до способів міркувань, які застосовуються у математиці, й математична підготовка. Автором розроблена методика введення дитини у світ логіко-математичних уявлень: властивості, відношення, множини, операції над множинами, логічні операції (заперечення, кон'юнкція,

диз'юнкція) тощо – за допомогою спеціальної серії навчальних ігор, які використовуються як метод навчання. У цих іграх моделюються деякі логічні і математичні конструкції, розв'язуються задачі, що прискорюють формування і розвиток у дітей простих логічних структур мислення і математичних уявлень.

У сучасній математиці також використовуються «Логічні блоки», які розробив угорський психолог З. Д'енеш. Ці логічні блоки складаються із 24 геометричних фігур, що вирізняються кольором (використовується три кольори), формою (круги, квадрати, трикутники, прямокутники), розміром (великі – малі фігури). Автор спочатку пропонує ознайомити дітей з цими блоками, вирішити прості завдання. Використовуючи логічні блоки Д'енеша, можна розробити цілу низку дидактичних ігор і вправ для дітей кожної вікової групи. Наприклад, дидактичні ігри: «Намисто», «Відшукай», «Так чи ні», «Обручі». Хід цих ігор у кожній віковій групі однаковий, але зміст і складність завдань – різні. Усі логіко-математичні ігри треба розглядати як певну систему з поступовим ускладненням завдань.

Значний розвивальний ефект мають також ігри із запереченням. Можна навести такий приклад: «На цьому кораблі попливуть у подорож деякі з цих «геометричних чоловічків», їх прийшли проваджати у далеку путь усі родичі. Хто ж із них попливе на кораблі? Щоб визначити це, треба звернути увагу на ось ці «закодовані» позначення. То які чоловічки мають зайняти свої місця на кораблі? (не круглі й не жовті). Такі фігури є у вас на столах, відберіть ті, що можуть бути на цьому кораблі, й покладіть їх перед собою, щоб чоловічки побачили, чи вгадали Ви хто з них вирушить у подорож на кораблі?» [5].

Методисти І. Стеценко і О. Стрижак упроваджують курс «Логіка світу». Він є одним з прикладів курсів, який сприяє розвитку мислення у дітей. Дошкільники не просто накопичують і поглиблюють знання, а вчаться самостійно і нестандартно міркувати, грамотно обґрунтовувати свою точку зору, самостійно приймати рішення, не боятися задач з багатьма варіантами розв'язку.

Заняття з курсу «Логіки світу» проводять у формі інтелектуальної гри. Діти в легкій для сприйняття, цікавій формі розв'язують оригінальні задачі з математики – геометрії, теорії множин, математичної логіки, конструювання, комбінаторики, завдання, що сприяють естетичному вихованню та розвитку загальної культури дітей.

Методист З. Михайлова розглядає інші шляхи розв'язування цієї проблеми. Автор пропонує використовувати логічні задачі, доступні дітям дошкільного віку: задачі на пошук фігури, якої не вистачає в рядку, або на знаходження ознаки, за якою одна група фігур відрізняється від іншої, задачі з паличками (на перетворення одних фігур на інші, ігри на складання фігур-силуетів, геометричних фігур зі спеціальних наборів) [5].

Дослідник Н. Баглаєва, працюючи над шляхами втілення Базового компонента дошкільної освіти в сучасний дошкільний навчальний заклад, широко розглядає проблему формування логіко-математичного мислення у дітей дошкільного віку: розкриває можливості сучасних програм дошкільних закладів з розвитку логічного мислення, звертає увагу на логічну спрямованість математичного матеріалу, який традиційно вивчається у дошкільних навчальних закладах, пропонує добірку логічних вправ та ігор [9].

Таким чином, педагогічна наука пропонує різні шляхи розв'язання проблеми формування логіко-математичного мислення дошкільника. Це може бути й тренінг дітей, і вправи логіко-математичного змісту, й математичні ігри, й логічне спрямування математичного матеріалу. Знайти потрібний шлях або засіб логіко-математичного розвитку дитини – справа вихователя. Але більшість сучасних науковців наголошують, що лише навчившись поважати індивідуальний досвід кожної дитини, вихователь реально повернеться обличчям до її особистості, досягне масштабності завдань, що стоять перед сучасною освітою взагалі.

Отже, основи математичних понять закладаються у дітей вже в дошкільному віці в процесі предметно-практичної, ігрової й елементарної навчальної діяльності і залежать від особливостей інтелектуального розвитку кожної дитини. За порівняно короткий відрізок часу дитина фактично долає багатовіковий шлях математичного розвитку людства і виявляється здатною до знаково-символічного відображення математичних уявлень і перетворення навколишнього світу.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні // *Дошкільне виховання*. – 2012. – № 7. – С. 4–19.
2. Баряева Л. Б. *Формирование элементарных математических представлений у дошкольников (с проблемами в развитии)* / Л. Б. Баряева. – СПб. : Изд-во им. А. А. Герцена; Изд-во «СОЮЗ», 2002. – 479 с.
3. Нічуговська Л. І. *Математична грамотність у європейському вимірі* / Л.І. Нічуговська // *Постметодика*. – 2009. – № 5, 6. – С. 89–90.
4. Чошанов М. А. *Анализ стандарта школьной математики в США [Електронний ресурс]* / М. А. Чошанов. – Режим доступа : <http://www.oim.ru/reader@nomer=151.asp>
5. *Освітні технології: навчально-методичний посібник* / За заг. ред. О. М. Пехоти. – К. : А.С.К., 2001. – 348 с.
6. Сазонова А. В. *Загальнотеоретичні основи природничо-математичної освіти дітей дошкільного віку: навч. посіб. для студ. спец. «Дошкільна освіта»* / А. В. Сазонова. – К. : Слово, 2010. – 248 с.
7. Степанова Т. М. *Індивідуалізація і диференціація навчання математики дітей старшого віку: монографія* / Т. М. Степанова. – К. : Вид. дім «Слово». – 2006. – 208 с.

8. Татарінова С. Педагогічні умови формування логіко-математичних понять у старших дошкільників / С. Татарінова // Дошкільна освіта. – 2009. – №1. – С. 24–35.
9. Щербакова К. И. Методика формирования элементов математики у дошкольников: учебное пособие / К. И. Щербакова. – К. : Основа, 2005. – 310 с.

Зімакова Л.В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Сіренко О.В.

Полтавський дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 12

«Ведмежатко»

ЧАРІВНИЙ ДИВОСВІТ МОВЛЕННЯ: НЕСТАНДАРТНІ ПРИЙОМИ НАВЧАЛЬНО-МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ

У статті схарактеризовано сучасні нестандартні прийоми активізації навчально-мовленнєвої діяльності дошкільників. Описано досвід роботи вихователя дошкільного навчального закладу, який впроваджує їх у практику сучасного ДНЗ. Висвітлено авторські матеріали (модельовання казки «Зоряна казка», дидактичні ігри, символи-схеми), методичні рекомендації на допомогу вихователям, студентам.

Постановка проблеми. Невичерпним багатством, яким природа обдарувала людину, є мова. Перед вихователями ДНЗ стоять важливі завдання: прищепити дитині любов до слова, навчити її правильно, красиво і влучно висловлюватися, обстоювати власну думку. Закон України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Базовий компонент дошкільної освіти чітко визначили, що в умовах оновлення суспільства, відродження національної культури важливо орієнтуватися на творчий розвиток особистості, який є світоглядною засадою сучасної освіти. Зазначені документи вказують на важливість розв'язання завдань мовленнєвого розвитку дитини як засобу формування її духовності, національної свідомості, морально-естетичних ідеалів тощо. Освітня лінія БК «Мовлення дитини» передбачає засвоєння дитиною культури мовлення та спілкування, елементарних правил користування мовою у різних життєвих ситуаціях. Зазначається, що оволодіння мовою як засобом пізнання і способом специфічно людського спілкування є найвагомим досягненням дошкільного дитинства [1].

У цей період необхідно максимально розкрити і розвинути ті якості дитини, які найбільш природно і завчасно піддаються педагогічному впливові та позитивно впливають на формування її мовленнєвих умінь. Насамперед це стосується розвитку образного мислення, яке використовується при розв'язанні різноманітних